

Др Страхиња Р. Степанов

КОЛОКВИЈАЛНО-ЖАРГОНСКА ЛЕКСИКА У РОМАНУ АЛЕКСАНДРА РАШИЋА *ОД 13 ДО 18**

Предмет истраживања у овом раду је колоквијално-жаргонска лексика у роману Александра Рашића *Од 13 до 18*. Имајући у виду тематско-садржајну основицу, у роману је изразито коришћена омладинска супкултурна дискурсна жаргонизација (остварена не само у дијалošким него и у недијалošким секвенцама). Отуда ће рад садржати следеће делове: у првome ће бити укратко предочене наративне одлике романа, у другоме ће се класификовати и анализирати колоквијално-жаргонска лексика, у трећем ће се предочити закључци у вези с анализираним лексиком.

Кључне речи: колоквијално-жаргонска лексика, стилизација, „проза у траперицама”, жаргонска (колоквијализирана) проза.

1. Увод. Предмет овога рада је супстандардни, тј. колоквијално-жаргонски¹ лексички слој у дијалозима протагониста романа *Од 13 до 18* Александра Рашића, што је наставак претходног истраживања (Степанов 2019), у коме је обрађен фонетски/фонолошки поступак жаргонизације (уметничке) разговорне стилизације дискурса ликова у поменутом роману. Запажено је,

* Овај рад представља део истраживања у оквиру пројекта *Стиандардни српски језик* (178004), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ Оваква се полусложеничка детерминација користи како би се у анализирани корпус уврстиле и лексеме које су задобиле ширу разговорну рецепцију и продукцију (нпр. *кева*, *ћале*, *кец*, *физичарка*, *францускиња*, *бус*, *скејџ*, *орџак*...) у односу на уско схваћене жаргонске. Уосталом, да граница између колоквијалних и жаргонских лексема никако није јасно повучена, илуструје лепо квалификација речи *кева* и *ћале* – тако се у *Речнику српског језика* (2007) уз ове лексеме налази квалификатор *жарџ*., док Р. Драгићевић (2018: 191) у својој књизи констатује како је „занимљиво да су се колоквијализми *ћале* и *кева* користили, изгледа, и пре Другог светског рата, али је и утицај немачког језика јак, па су потврђене лексеме *муштерка* и *фајтер*”.

што је било и очекивано, како Рашићев проседе наликује другим књижевницима, његовим претходницима, који узимају за главне јунаке својих литерарних дела малолетне протагонисте, дакле, оне који се налазе у осетљивом, (пре)ломном тинејџерском добу, што је на језичком плану одсликано специфичним вокабуларом (у оквиру омладинског социјалног дијалекта) и, уопште, уочљивим конверзационим модусом, као и лимитираном тематском дисперзивношћу. Стога се – у погледу тематике и, нарочито, језика код А. Рашића – показало оправданим реферирање на „прозу у траперицама” („jeans прозу”),² коју као литерарно-стилску одредницу 70-их година XX столећа у југословенску књижевну теорију и критику уводи Александар Флакер у својој истоименој књизи (ФЛАКЕР³ 1983), а под чиме означава, у првоме реду, прозу у којој се појављује млади, резигнирани, антисистемски и контракултурни, „колфилдовски” јунак-приповедач, који конструише и репрезентује, помоћу посебног – (раз)говорног, нестандартног, колоквијално-жаргонског – језика, одређени свет, градећи у њему свој идентитет и предочавајући своја осећања, унутрашња колебања и тескобе, и ставове спрам других особа и феномена који егзистирају (и окружују га) у том свету. Другачије речено, такав пикарески јунак „изграђује свој осебујни стил на темељу говореног језика градске омладине и оспорава традиционалне и постојеће друштвене и културне структуре” (ФЛАКЕР³ 1983: 36).³ Флакер у својој студији, полазећи од Селинџеровог *Ловца у жици*, кроз бинарне односе предочава одлике тада актуелне југословенске цинс прозе: (а) опонирање света младих и света одраслих, које се, по правилу, реализује (б) кроз супротстављање/сукобљавање два језика (стандард vs. супстандард / дијалекат / вернакулар) (уп. Флакеро³ дијаграм³ 1983: 47).⁴

² У наставку тачке 1 биће делимично преузети (измењени или неизмењени) поједини сегменти из уводног дела поменутог рада (СТЕПАНОВ 2019).

³ Сјајно одабрану синтагму „проза у траперицама” Флакер примењује као етикету за ону врсту прозе где млади јунак или његова „клапа” опонира доминантном/наметнутом/бирокуратизованом погледу на свет, пре свега, језиком којим се користи, тј. његовом „означитељском разином”. Како Колановић (2014: 130) истиче, Флакер тај отпор сагледава „првенствено у језичном смислу”, али се „у поновљеноме промишљању споменуте концепције отпора из сувремене перспективе ваља нагласити да је језично опонирање неодвојиво од популарнокултурног опонирања”, јер се симболички капитал доминантно црпи из „текстова и пракси популарне културе”. Напослетку, траперице, тј. цинс нису тек обичан одевни предмет него представљају робу с изразитим друштвеним потенцијалом, одн. конотацијом (управо популарнокултурном), због чега су и послужиле Флакеру када је лансирао дати термин у књижевној теорији.

⁴ Флакер истиче како аутор тежи својеврсној митологизацији омладинског неконформизма: „налазит ћемо исте или сродне суставе вриједности које млади приповедачи проналазе у суременој култури и првенствено њезиним масовним медијима: филму, глазби, начину одијевања и књигама. Оспоравајући својим стилем (најчешће националне) традиције и вертикални континуитет њихов, млади приповедачи непрестано наводе имена и појаве сувремености” (ФЛАКЕР 1983: 45).

недорасли	одрасли
ја /лик младића/ нас двоје /младић и дјевојка/ ми /ја и моји другови – клапа/	они /свијет одраслих, структурирани свијет тзв. трајних вриједности/ њихове институције /професије, школство, културне установе, полиција, обитељ/
наша култура /мас-медији, филм, забавна глумба, наше књиге, наше одијевање, траперице/	њихова култура /музеји, галерије, канонизирана умјетност и књижевност/
наш језик /говорени језик, жаргон, сланг/	њихов језик /стандардни језик, језик канонизиране књижевности, регионални дијалект/

У измењеним друштвено-политичким околностима, када је цинс изгубио од свога друштвено-симболичког потенцијала, могућно је да данас „проза у траперицама” делује анахроно или барем неприкладно као вињета за прозни предлог који ће овде бити анализиран, тј. да би примереније било употребити синтагму „жаргонска проза” или нпр. „урбана колоквијал(изира)на проза”, што би одговарало савремености, тј. актуелној ситуацији. Али ако се превасходно има у виду теоријско-методолошко упориште, онда се Флакеров појам (и приступ) намеће барем као полазишна тачка (ако већ не и као путоказ у истраживању). Према томе, управо на трагу поменутих разматрања, која се највише фокусирају на план означавајућег, дакле другачијег језика који конституише идентитет појединца и/ли читаве (омладинске) групе, у овом ће се раду анализирати лексичка разина тог (раз)говорног, „контракултурног” језика који се, ако не експлицитно онда несумњиво имплицитно, супротставља стандардном идиому, тј. језику одраслих.⁵ У контексту књижевнотеоријске традиције, Флакерова се дихотомија надовезује на формалистичку (Тињановљево) разлику двеју функција: синфункције и аутофункције, где синфункција представља узајамни однос неког елемента с осталим елементима у истом систему, а аутофункција пак однос истог елемента према сопственом учешћу у различитим системима. Отуда синфункција има терминативну а аутофункција инхоативну улогу омогућујући међусистемско функционално повезивање. Тако се синфункцијски посматрано конфронтира, у роману неупоредиво доминантнији, колоквијално-жаргонски разговорни стил омладине („ми/наш”) више-мање стандардном говору одраслих („туђ/њихов”). Тај говор омладине, аутофункцијски

⁵ Узгредно, о овом феномену могло би се говорити и не нужно из конфликтне перспективе него и са позиција либерализације/демократизације норме, управо како то Р. Драгићевић истиче пишући о неологизмама: „упоредо са интелектуализацијом и терминологијацијом, дешава се један, донекле супротстављени процес, а то је увећање броја лексема у разговорном језику. Свакодневно настају и мењају се лексеми које припадају омладинском жаргону и различитим социолектима. Колоквијализација и жаргонизација лексичког фонда представљају манифестације експресивизације, а према неким ауторима, експресивизација се третира као посебна тенденција у настајању нових речи” (Драгићевић 2018: 243).

сагледан, негативно се вреднује, али се у роману, захваљујући нараторовој перспективи и синфункцијској позицији, ревалоризује, задобијајући друштвено-симболичку конститутивну/конституишућу улогу.

1.1. Да би се овај аспект у Рашићевом делу могао систематски артикулисати, ваљало би рећи нешто о наративним поставкама романа *Og 13 go 18*. У појмовима савремене наратологије, која издваја три плана испитивања наративног текста – време, начин и лице (тј. глас)⁶, роман Александра Рашића могао би се, сходно трећем критерију (лицу), дефинисати као хомодијегетско приповедање (приповедач учествује у причи као један од ликова). *Og 13 go 18* пример је, штавише, наративног типа у коме је приповедач не само један од јунака приче него њен главни јунак (тзв. аутодијегетски наратор). Ово је релевантно због супстандардне језичке супстанце: како у виду колоквијално-жаргонске лексике тако и у бројним примерима гласовних модификација и мутација речи, тј. фонетских метаплазми (в. о томе у Степанов 2019). Шмид (Schmid 2010: 118) у својој *Наратологији* подсећа како је још Платон разликовао два базична модела представљања говора – миметички (у драми) и дијегетски (својствен поетским дитирамбима) – док је наративни (тзв. епски) текст одликовало комбиновање ова два основна начина говорне репрезентације. И у Рашићевом се роману, дакако, могу разлучити дијалогски и недијалогски сегменти, што значи да су, на једној страни, они делови који миметичко-драмски представљају разговоре у којима учествује главни јунак, а на другој, „циркумстанцијални” сегменти, тј. они који описују спољашње и/или унутрашње околности у којима се одвија радња (и промишљање јунака романа) и који окружују и „меандрирају” кроз дијалогске сегменте. Отуда је – на плану језичког/стилизациског истраживања – оправдано бавити се овим двама сегментима оделито (као што, свакако, би било оправдано и скупно представљати језичка и стилска обележја ових делова,⁷ већ и према спољашњем, семиотичком оквиру [роман као целина] али и захваљујући унутрашњем/кохезивном, језичком механизму – жаргону, који прожима и један и други сегмент, значи и недијалогску деоницу и деонице ликова). Условљени примарним интересом за говорну карактеризацију ликова, тј. колоквијално-жаргонску лексику, у фокусу овог

⁶ Женет истиче како се наративни текст испитује на три плана – на плану времена, начина и лица. Марчетић каже (2003: 65): „Термином глас (*voix*) Женет означава један посебан аспект наративног текста: онај који се односи на функције субјекта исказивања, односно приповедача. (...) За разлику од традиционалног термина лице, Женетов глас не односи се само на граматичко лице приповедања (приповедање у првом или приповедање у трећем лицу), већ на сва питања која се тичу односа између субјекта исказивања (приповедача) и самог исказа (приповедног текста)”. У складу с овим критеријем Женет разликује хетеродијегетско приповедање (приповедач одсутан из приче коју приповеда) и хомодијегетско приповедање (приповедач учествује у причи као један од ликова).

⁷ У литератури се нпр. говори о једногласној (дијалогској) и двогласној (дијалогско-монолошкој) стилизацији (уп. Тошовић 2002: 251).

истраживања биће само дијалогски сегменти, прецизније речено, циљ је рада детаљније изложити и описати супстандардни лексички слој говора протагониста романа, уз обазривост која је нужна, јер су најпосле и говор ликова и говор наратора „уједињени наратором плетући тако наративни текст. (...) Аутономија говора ликова је варљива; у стварности, говорни ентитет у дискурсу ликова је и даље песник, тачније наратор” (SCHMID 2010: 118), па управо стога што је наратор творац наративног текста он је „у могућности модификовати и говор ликова” (Ibid.).

1.2. Главни протагонист романа *Og 13 go 18* остаје до краја неименован (на последњим страницама романа сазнајемо тек његов надимак). Типолошки је већ речено каква је његова наративна позиција, а када је реч о тематско-садржајним одликама романа, може се истаћи следеће: аутодијегетски јунак је у осетљивим, тинејџерским годинама (управо као у наслову) – читалац прати шта му се [том јунаку] дешава и кроз шта пролази од 13. до 18. године живота. За тај транзиторни адолесцентски период, рекло би се, уобичајени идентитетски ломови: преиспитивања, покушаји социјализације с различитим (маргиналним и, у каснијој фази, с оне стране закона) младићким груп(и)цама, тражење свога *ја* и његово преобликовање/акомодирање према понашању (и „светоназору”) „екипе из кварта”, прве љубави и разочарања, неузвраћена осећања, сексуална искуства, склизнуће у (полу)криминални миље, уз почетак конзумирања прво тзв. лакших а потом и тежих опијата и опиоида, подбачај а затим и тотално „потонуће” у школовању (што се завршава исписивањем из редовне и уписивањем на ванредну наставу) итд. – предмет су литерарне обраде Александра Рашића. Заправо приповест која слика суморну судбину једне изгубљене генерације, у тееп-годинама, с краја осамдесетих и почетка деведесетих година XX века, чији се *grande finale* мора окончати – јер уистину нема никакве наде (сџм А. Рашић ће горко узвикнути: *Желим у себи више Неба!*) – само на дну, ситуирана је у време потпуне друштвене дегенерације и аномије, када се вредносни систем, дотад помоћу репресивних и идеолошких државних апарата негован, показује као сасвим изнутра труо и црвоточан, кулминирајући распадом државе и крвавим пиром на њеном простору. Тако се индивидуални и колективни ниво деструкције и распада преплићу и сједињују кроз причу о одрастању главнога протагонисте, где се заправо индивидуална приповест гл. јунака може схватити као метафора колективног (социјалног) расапа и декаденције.

1.3. Ради што аутентичнијег приказа комуникативног догађаја и конверзационог стила учесника, као и карактеризације самих ликова аутор се користи, наравно стилизованим,⁸ (нестандардним) разговорним функцио-

⁸ Као што је познато стилизација је метакреативни поступак, којем је својствено „опонашање језичних средстава карактеристичних за неки тип језичне реализације у сврху остваривања одређене умјетничке функције” (КАТНИЋ БАКАРШИЋ 2007: 113). Тошовић (2002:

налним стилем. Јер, разговорном стилу јесте својствен „незванични, неусиљени, спонтани (...) дијалогски начин изражавања, за који не постоје могућности веће припреме, који се реализује у директном (...) контакту, у близини (...) и у коме саговорници истовремено или сукцесивно шаљу и примају поруке“ (Тошовић 2002: 381),⁹ као и комплексност (како је разговор резултат

384) напомиње да разговорни функционални стил „долази као природни (‘сирови’) и као стилизовани (рефлектовани, одсликани, обрађени) начин изражавања”, где се онај први везује за облик независног усменог комуницирања, а други као сегмент других стилова – књижевног, публицистичког, административног, научно-популарног. Управо овом другом – рефлектованом – разговорном стилу посвећује се пажња у раду. Само узгредно, у вези са ширим сагледавањем овде назначене проблематике, требало би истаћи да данас у лингвистици постоје следећа мишљења: говорећи о филмским дијалозима, и филму (сценарију) у начелу као корпусном предлошку, нпр. Шеглоф (SCHEGLOFF 1988) или Емисон (EMMISON 1993) указују на то да језик филмског сценарија није спонтан, да је вештачки (тј. није емпиријски – што је ваљда очито) и стога упитан у погледу легитимности за конверзационо истраживање, док на другој страни Боксерова (BOCHER 2002: 18) налази да су филмски дијалози „најприближнији могући пандан спонтаном понашању људи у свакодневној говорној интеракцији”, и свакако валидан материјал за изучавање.

⁹ Тошовић (2002: 382) инсистира на томе да се термин „разговорни стил” разликује од од других назива за усмене форме језика, какви су „говор”, „усмени говор”, „свакодневни говор”, „живи говор”, „усмени језик”, „разговорни језик”, „колоквијални језик/говор”, „говорни језик”, „усмени/говорни начин изражавања”, „говорна комуникација”, „стил изражавања у говору/говорној комуникацији”, „супстандард”, „супстандардни језички израз”. Оправдање за то он налази у томе (а) што разговорни стил означава једну од пет врста функционалностилске диференцијације и (б) што се веже за стилистику. У стручној се литератури оно што код Тошовић обухвата садржај појма „разговорни стил” назива и „разговорни језик” (уп. Савић, Половина 1989). Јер, интеракцију, спонтаност, неусиљеност, незваничност, аутоматизованост (стереотипност, формулаичност, клишеизираност), егзофорички утицај узимају и Тошовић (2002) али и Савић/Половина (1989) као значајке разговорног стила, односно разговорног језика. Ипак, овде је битно истаћи, посебно кад је реч о термилошкој (не)јасноћи, да Тошовић користи и појам „разговорни језик” (=усмени говор) дистинговрајући га од „разговорног стила” и закључује како се под разговорним језиком подразумева „било који облик усменог изражавања” (Тошовић 2002: 382) покривајући говорне форме осталих Ф-стилова (изузев разговорног Ф-стила). Мало другачијег је става Стана Ристић (2006: 54, 55), која ослањајући се на Лубашева (и Дел Хајмзова) разматрања, подупире закључак, заснован на критерију распрострањености (масовности употребе), да је разговорни језик врста језика а не Ф-стил, те се тако разликују, на једној страни, два *ојшита* језика (стандардни и разговорни), а на другој, *неојшита* језици (нестандардни, нераговорни, жаргонски итд.). /В. и наредну подбелешку./ Каткада се употребљава и ортографска варијанта „(раз)говорни језик” – што је последица жеље да се истакне једна црта – (дијалогска) усменост, оралност – значи да је реч о говореном медијуму. Д. Кликовац (2008: 159) примећује како „од свих манифестација језика у говору, постоји једна која је типична (примарна и у онтогенизи и у филогенизи, а и најчешћа у човековом животу): у питању је разговор (дијалог или, ређе, полилог), који се остварује у неформалним ситуацијама, спонтан је, неприпремљен и води се на теме из свакидашњег живота. Тако би говорни и разговорни језик били типични представници говореног / усменог језика. Управо зато је та два појма понекад тешко теоријски раздвојити, а из истог разлога се у лаичком

учешћа више саговорника), динамичност (створена у самом моменту разговора), ситуациона усидреност (стога је под утицајем егзофоричких фактора), разноврсност (САВИЋ, Половина 1989: 2), те „велика варијабилност” (ibid., 3). Будући да је „природна сфера овога стила свакодневно комуницирање, приватни разговор, неусиљено ћаскање” (Тошовић 2002: 381), његова је употреба посве логична и оправдана у дијалозким секвенцама романа. Вокабулар главног јунака као и његових другова (из школе и из кварта) почива у значајној мери на разговорно-жаргонској¹⁰ лексици, сасвим у складу с оним како се они самоодређују – као „деца с улице”, и то периферије (па макар то био и град Земун), што напосе, по Тошовићу (2002: 393), и јесте одлика разговорног Ф-стила, где „долази до великог мијешања двају комплекса – стандарда и супстандарда”.¹¹ Стога би најпрецизније било рећи како читалац романа *Og 13 go 18* у дијалозима сусреће „жаргонско-колоквијални (раз)говорни идиом омладинског социолекта” или „омладински (урбани/градски) вернакулар”, чиме би биле сигнализирани две кључне особине стилизованог језика младих у роману: прво, мноштво жаргонизама/колоквијализама, који ипак највидљивије обележавају тај говор; и друго, да се односи на тзв. обични говор којим се служи млађа популација у свакодневним ситуацијама.¹²

2. Анализа и дискусија. У уводном је делу истакнуто – што је очито и из наслова – да је у фокусу ове приповести одрастање главног јунака у адолесценцији. У учењима психолога ово се животно доба одређује као прелазан, транзицијски период, јер се чини социо-психолошки значајан одступ у односу на претходеће, предадолесцентско доба, којем је својствена потпуна зависност спрема родитеља/старатеља, док на другој страни још није

осећању и не раздвајају”. На то двојство (спонтаност/неприпремљеност и усмени медиј) – указује се, дакле, коришћеним ортографским маниром – „(раз)говорни”.

¹⁰ Овде термин «разговорни»/«колоквијални» у знатној мери одговара ономе о чему пише Стана Ристић (2006: 55–56) у својој књизи именујући то «разговорна лексика». Она истиче како се „особеност разговорног језика испољава, поред осталог, и у лексици”, па се на основу неких специфичности „одређене лексичке јединице издвајају у посебан слој «разговорне лексике», (...) те се „категорија разговорне лексике јавља у вези са разговорним језиком, али не обухвата целокупан лексички инвентар овог језичког система (...)”. Ти критерији специфичности би били: употреба и могућност избора.

¹¹ Због тога се разговорни стил пре посматра као градуелни а не строго омеђени идиом: који се на једном крају у највећем подудару с нормом, док на другом крају у знатној мери одступа и опире се тој норми, или, другим речима, „нормативност РФС је релативна и варијабилна особина” (Тошовић 2002: 393).

¹² Уп. Бугарски (1996: 172): Градски језик се „односи, пре свега, на обични говор којим се градско становништво служи у обављању свакодневних потреба и послова друштвеног саобраћаја, затим на говорни и писани језик који се примењује у ситуацијама које захтевају приближавање стандардној књижевнојезичкој норми, и на крају, на оне разнолике елементе који утичу на стварање и претварање обају ових главних токова језичке активности градског човека (...)”.

остварена (потпуна) независност што долази у каснијем животном добу. Дакле, током адолесценције млади уче, усвајају и развијају нове социјалне улоге уз полако ослобађање првобитних „окова”, тј. теже ка што већој аутономији личности и независности. Такве промене прате два антагонистичка процеса: слабљење (покушај минимализовања) родитељског утицаја и интензификација утицаја пријатеља и вршњака, одн. генерацијских другова. Хијатус спрам претходног периода може се очитовати на различите начине: у понашању; изгледу, држању и облачању; и, овде релевантно, комуницирању. У социолингвистичким радовима већ је примећено како је „адолесценција можда најистраживанија животна фаза. Сматра се да вршњачке групе врше велики нормативни притисак у овој фази живота, а то је комбиновано са смањеном осетљивошћу на утицај друштвених норми које представљају институције одраслог и вањског света. Можда је као резултат тога широко распрострањено мишљење да је адолесценција жаришни период *језичке иновације и промене*” (Llamas 2007: 71).

Ова ауторка (ibid.) подсећа и на речи Екерта (1998), према коме „адолесценти доминирају у односу на сва остала животна доба када је реч о гласовним модификацијама и уопште употреби вернакуларних варијанти, што се приписује ангажману адолесцената у изградњи идентитета који је у супротности – или барем независан – од њихових старијих”. Према томе, циљ такве језичке перформансе је колико дистанцирање од језика одраслих толико и потреба за генерацијском социјализацијом, тј. жељом да буду прихваћени од својих вршњака.¹³ Социолекти управо одсликавају „разлике између појединих друштвених целина у оквирима говорне заједнице, међу друштвеним слојевима, структурама, групама” (Радовановић 2003: 175), при чему је свакако једно од најупадљивијих обележја језика адолесцената колоквијално-жаргонска лексика, чијом употребом се намерно настоји истаћи посебност, различитост.

Радовановић (2003: 176) истиче жаргон као „карактеристичан пример социјално мотивисаног језичког раслојавања, тј. издвајања друштвених

¹³ Зато Р. Бугарски (2006: 13) наглашава два основна – лингвистички и социопсихолошки – аспекта жаргона: „са социопсихолошке стране, суштина жаргона и темељни разлог његовог постојања представља потреба чланова неке друштвене групе да и нарочитим вербалним средствима афирмишу свој идентитет и потврде своју припадност групи”, док лингвистички посматрано, жаргон подразумева „специфичне лексичке и фразеолошке јединице (...)”. Говорећи даље о омладинском типу жаргона, као и супкултурном, Бугарски (2006: 14) скреће пажњу да они обилују маштовитим и живописним креацијама, а речи често излазе из оквира појединих група „улазећи у шири оптицај као нека врста општег жаргона”. Дакле, тзв. омладински жаргон се може наћи у свакодневной употреби и у говору старијих, а када се устали, жаргон може преко разговорног језика постепено да уђе и у стандардни језик. Бугарски (2006) наводи следеће карактеристике жаргона: лексичка продуктивност, иновативност, граматичка флексибилност, метафоричност, поигравање звуком и значењем чиме настаје нешто неочекивано али врло ефектно.

група у овом погледу”, док Бугарски (2006: 12) одређује жаргон као „сваки неформални и претежно говорни варијетет неког језика који служи за идентификацију и комуникацију унутар неке друштвено одређене групе – по професији, социјалном статусу, узрасту и слично – чије чланове повезује заједнички интерес или начин живота”, које одликује употреба специфичних језичких средстава, нарочито лексичких и фразеолошких (*ibid.*), чинећи га слабо/слабије разумљивим другим говорницима истог језика који га пак негативно вреднују у односу на књижевни језик (Бугарски 2006: 12). Дакле, одређене социјалне групе користе жаргон како би се (и) језички дистанцирале од остатка друштва, инаугуришући га у врсту симболичког маркера.¹⁴

2.1. Конверзација је, са читавим инвентаром, селекцијом и продукцијом коришћених језичких средстава, битна за изражавање и регулисање различитих димензија друштвеног идентитета као што су социокултурна, генерацијска и групна припадност. Како се језичким деловањем дефинишу, потврђују или оспоравају међуљудски односи, путем језика појединац верификује свој статус унутар друштвене групе (припадници неке друштвене групе у комуникацији користе иста или слична језичка средства).

2.2. У наредном сегменту биће приказани примери употребе колоквијално-жаргонске лексике у говору омладине у роману *Од 13 до 18*. Лексема у говору младих највише се везују за домен номинације (других особа) и конзумације/уживања у дроги (и пићу), уз наравно најфреквентнију опсцену лексику. Анализа је извршена класификовањем лексема у тематске категорије.¹⁵

❖ Жаргонизми и колоквијализми за номинацију

а) особа у родбинском односу

- *Јел тӣе тӣо кев̄а учила који сладолед да једеш? Хахахахаха...* (10)
 – *Фора је сакуйиши мало кин̄ӣе и онда одеш код ма̄ӣшор̄о̄ӣ и куйиши јачи буздован, бољи оклой, више енерџије...*(10) *А моја кев̄а је навећа од свих.*
 (15) – *Како можеш̄ӣ тако да причаш̄ӣ о рођеној кев̄и?* (15) – *Како мислиш̄ӣ, ост̄авила тӣе?!* – *Развела се од ђале̄ӣца и оӣшцла да живи у Аранђеловац.*
 (15) *Шӣа тӣи је с ђале̄ӣом?* (15) – *Леӣи је живео са кевом, ђале̄ӣом и*

¹⁴ Бугарски (2006) наводи да су жаргони криминогених супкултура, тј. супкултура које су на удару закона, намерно неразумљиви изван те групе у циљу заштите од „провале” спољног света.

¹⁵ Паскал Гете (Gaïtet 1992), испитујући субверзивни потенцијал употребе нестандардног стила у литератури, уз нужно ослањање на Бахтинове идеје (о језичком раслојавању у роману), пише у својој *Полиџичкој сџилисџици* о тзв. маркерима супстандарда/вернакулара [popular markers] на трима нивоима: фонетском, лексичком и синтаксичком. Када је реч о ономе чиме се бави и овај рад, дакле лексичким обележјима, ауторка сматра да се треба поставити питање: колико су те речи далеко од нормативног (прописаног) вокабулара, у којој су мери (већој или мањој) колоквијализиране, за које мотиве/теме се везују итд. Док прво питање, у нашој анализи, остављамо по страни, а друго „решавамо” не разликујући (строго) колоквијалну од жаргонске лексике, треће питање се разматра кроз класификацију лексике према тематској припадности.

млађим буразером у йреуређеном ваџону, неђе йре Сајма. (24) – Живео је неколико зрада од моје куће, са кевом куварицом у Галеници и швецом ситуденџкињом у једнособном ситану. (26) Каже, ћале му ошџицо у Канаду. То је било у ушџорак. У чешврџак родийџелски, њџџов ћале йу. Ми та йишџамо, йа јел йи ћале није у Канади... (33)

б) мушких особа у другарском / пријатељском / колегијалном и непријатељском / неколегијалном односу и других

(...) да бих избеџао малйрейџирање некој од локалних блејача. (7) Па йде си йи, чамуџо, ужелео си се да добийџеш йо йичџи... (9) Ша си йи, дерйџе?! (10) Ало клињџо, йази како се йонаџаџи?! (11) Ошџавила ме збој некој ћубрейџара, ситаријџе сврага. (15) Исџирйџоваће се да сам балавандер и биће та блам од мене. (16) Ајде сад найџџе, свраге малйџори! (18) Који си йи болџд, кођино! (25) И шџџа, дувао си ко клошар на улици? (27) Поломићу йе ко йичџку шџџо дуваџ лејак, мајмуне (...). (32) У, Мушџави, бре ш'о си фрајџер, дај йџола кеве йи (...). (61) (...) йеде рџино једна мала, маму йи јебем сли...слинаву! (65) Смувала се са неким шанером из краја. (68) Пар мојих орџџака кренули йре неки дан на Корџулу и врайџила их хрвайска мурија (...) йрейџресали их као кримосе (...). (75) Ошџао сам с она два билмеза. (78) Йдемо у КСТ, свирају ови менйџоли, оће йе с нама? (88) И он је будала, само шџџо је он виџе кримос и шџџо... (89) (...) јао шџџа сџе ми урадили, йичџке једне (...). (107) Йдем кући, йреба да се чујем са орџџаком. (109) Е, јак си ми йи фрајџер. (122) – Ајде Дебели, шџџо си сиса (...). (155)

в) женских особа

Али шџџа ако одлуче да зайале на кеј да јуре неке рибе. (7) – Јесу неке рибе с вама? – Па да, наравно, увек су йу неке рибице. (12) Кад сам раскинуо с рибом. (14) Ко је йа риба? (15) Курвейџина! Али јџџ волим йу џџку. Све жене су курве. (15) Онда йа ја и йа йичџка йражимо йџ йраду (...). (15) Живи и неком Рускињом, жешџе млагом рибом. (15) Шџџа је с шџџобом, имаџ ли йи неку рибу? (15) Мада има добрих риба, али не држе до себе. (33) Франџускиња је ојасна йичџка, йлавуџа. (36) Ку...курвейџина нека, а? (36) Ма јџк, има две добре йичџке у разреду, али нишџџа нисам урадио. (68) Лейи је од дебеле баба-сере йазарио две йакле Сарајевске Дрине. (70) Кайџрам да има йџомила клинџи заљубљених у йебе. (84) (...) йишџ извлачи лајн, а две невиђене йичџке му лижу кару... (131) Па шџџа, йа и ја да сам неки кримос само бих блејао йџ хошџелима, карао курве, радио кокс (...). (135) – Ојасно дује! (156)

Уочава се да омладина, у роману, у конверзацији не употребљава друге номинационе изразе за родитеље осим колоквијалних кева и ћале, док мајка, мама, ошџаџ, йаџџа и сл. не фигурирају у њиховим разговорима. Индикативан је у том погледу разговор који главни јунак води, прво, с тетком свог друга, која га подучава математику, одн. „матиш”, а потом и (преко телефона) са својом мајком (тачније, он се претвара да води тај дијалог с мајком како би се ослободио навалентне тетке):

– Сџварно морам, мама ми је рекла да обавезно дођем раније. (...) Хало, мама, ја сам (...). Али мама, сџварно учимо, не иџрамо иџрице... (74)

Дакле, једино у овој ситуацији главни протагониста корист реч *мама*, у свим осталим он и његово друштво употребљавају колоквијализам *кева*. Још упадљивија је употреба речи *риба* за девојке. *Девојка* као лексема у овом социолекту практично не постоји, а поред *рибе* још се јављају и пејоративне *кучка* и *курва/курвејина*, док је с позитивном конотацијом – у датом друштвеном миљеу – употребљена опсцена лексема *йичка*, у значењу „атрактивна/згодна девојка”. Уочљиво је да, кад је реч о номинацијама женских особа, доминира негативно интонирана експресивност лексемских јединица. Слична је ситуација и с номинацијом мушких особа, где се региструју врло често изразито увредљиве лексеме (*смрад*, *ђубрејар*, *коњина*, *болид* и сл.), а изузетак (од ових негативно конотораних лексема) у овој групи би представљале само две речи: *фрајер* и *орџак*.

❖ Жаргонизми и колоквијализми из области школства

Францускиња је ојасна йичка, йлавуша. (36) *Поново смо слушали диско хитове. Екија је йочела да се осийа, шйиребери су морали кући одмах йосле йоноћи.* (51) *Следећи час био је майиш.* (56) *Имао је два кеца која је морао да йојрави, йа није смео найоље.* (59) *Јао, морам да йојравим једној кеца. Замисли, физичарка ми да кеца йред сам крај йогине (...).* (71) *Био је најстарији йрофа у школи, делило йа је йогину дана до йензије и није йа више било брија ни за шйа.* (120)

Од колоквијализама везаних за школу већина би се такође могла сврстати и у претходну групу јер служе за номинацију било наставника појединих предмета (*францускиња*, *физичарка*) било одличних ученика (*шйиребер*). Овде су класификовани јер припадају не толико бројној групи лексема у вези са школским амбијентом. Преостале лексеме су такође одавно потврђене (*майиш*, *кец*). Њима као да протагонисти романа исказују свој равнодушан (пре него негативан) став према школи, наставницима и оним вршњацима који немају исти поглед на свет или школске обавезе као они (нпр. употребом речи *шйиребер* главни јунак као да се подсмева вршњацима који се труде да буду добри у школи и који се, за разлику од њега, нису одали пороцима). Уз то, многи би се примери најпре могли тумачити као случајеви језичке економије, где се дуже речи скраћују (*йрофесор* → *йрофа*) или синтагме универбизују (*йрофесорка физике* → *физичарка*).

❖ Жаргонизми и колоквијализми везани за дрогу, цигаре или пиће и уживање у њима

Гасио сам йљује йо целом йтелу. (14) – *Ма нишйа, маййори ми сйално йрави циркус. Пре неки дан смо Лейи и ја дували йакле овде кад је он уйао... / – Шйа сйе радили? / – Пиркали. Никад ниси йиркао? – Нисам. / – Мораћеш йи још много шйошйа да научиш у живоју. Нема везе, маййори је йолудео кад нас је видео, хйео да зове мурију. У сйвари, највише йа је изнервирало шйо је Лейи йошйо гаску кад је био у клоњи. Такав је он, маййори баксуз, умире већ дваес' йогина.* (19) *И ко све йирка? / – Сви, цела екија сем Мушавој. Он се нешйо истйријовао да неће да йроба.* (19)

Сјално се драо кад њрича. Дувао је леџак. Идемо да вамоду њакле, не можеш са нама. (21) Идемо да вамоду њакле, не можеш с нама. – А како Муџави може кад и он не дува? (21) Пиркаће нас чеџворо, џреба нам дванесџ сексона, рекао је Ђоџави. – Пиркаћу и ја, оћу да џробам. (21) Ево ја дувам већ две џодине и није ми ниџиџа! (22) А како знам да сам џоодувао? (23) Ко џебе џиџа, џи ниси џиркао (...). (26) И џиџа, дувао си ко клоџар на улици?! (27) Где ћеш бре, џу је он, џирка џа нас не чује. (29) Био сам ја код Маре, али нисам дувао, само сам седео... Ма немој! Они дувају, џи седиш?! Поломићу џе ко џичку џиџо дуваш леџак, мајмуне! (...) Нисам дувао, живоџа ми. Пиџај Муџавоџ, џиџај дал сам дувао. (32) Или су удуван џа ниџиџа не разумеш?! (34) Ма јок, џаман да исџушум џљуџу. (35) Можда ако се уџије, може да буде сваџиџа... (36) Био је у ко зна којим халуџама. (67) Гледао сам са сџране и налазио сам се у екџиџази. (89) Њеџов ориџак са Церака и он џиркали су домаћу раџу и већ су били џоџрилично џирке. (98) Имам конџиџаниџни џириџ као да сам одлеџо, али џојма нисам имао да и ви џо џроваљујеџе. Мора да је од џанџе. Саг кад одем у Скојље гледаћу да џамо не варим уоџиџе. (105) Моџли бисмо да за-вијејемо још једну џору. (106) Уваљаћу џа било ком џанкиџу на демиџу. (110) Имам конџиџаниџни џириџ да сам одлеџо, али џојма нисам имао да и ви џо џроваљујеџе. Мора да је од џанџе. Извиниџе, браћо, чекала се роба, нисам моџао раније. (110) -Какав је џајџо? (110) -Шџа какав је џајџо? (...) видиш на џиџа личим! – Браџе, џу нема ни близу квџиџера. (110) Уваљаћу џа било ком џанкиџу на демиџи. (110) Доџ је био џрилично лош, и у мени се меџао осећај мучнине и заводљиве омамљеностџи. (111) Није ми било џрви џуџи да џмрчем, осећај ми је био џознаџ, али још увек нов. (111) Браџе, уоџиџе не моћу да закљуџам од џе, џаман не ухватиш сџонд а она џочне да меље. (113) Где џи сџоји варење? – Пали браџе! Сџавам. – Само ми кажи где је вуџра, не мораш да усџајеш. (115) Горак џи језик, оџеџ си се нечим ураџо! (122) Има све да џоџроџиш на џуру. (123) Ионако ћеџе да дуваџе. (129) Па не моћу да идем сџиреџи на џиџање. (129) Слуџај, зџуџам ја ово, џа џалимо (...). (129) Па ниџиџа, ај негде да сроламо, џа можемо до џрада. (131) Оћеш да скоџимо до Сџуденџскоџ џарка и џамо сроламо (...)? (131) Каџирам да сага у Јуџи џиџи извџлачи џајн, а две невиџене џичке му лижу кару... (131) Па џиџа, и ја да сам неки кримос само бих BLEЈАО џо хоџелима, карао курве, раџо кокс (...). (131) – А био сам у фазону да зџуџам неке џродончиџе (...). (134) – Не знам за вас, али ја виџе не моћу да варим. (134) Они су џрионули на џиво, а ја на коџу. (136) (...) да бих морао да одем код џсихџаџџра и одмах џрекинем са џдрџирањем. (139) Имаш ли неки донџро виџка? (141) Позови Комџиџу, чујем да је џун џиџе. (141) Ђонови су ми џребали само да би се дораџо и да џа суџра не би сџиџла зџкра, јер је осџао без џајџа. (143) Браџоња, џрво ћемо да сроламо џвоје варење, да бамџро џо о чему џричаџи. Оћу да оверим џо есид варење, ајде браџе, смоџај одма џору. (146) Да браџе (...), није класична овера, изгледа да му је неко намерно увалио оџров. (150) Наџерали смо џа да џоџије џилсева, зџуџао је целу џаблу бенседина. (150) – Ајде Дебели, џиџо си сиса, извџци још који џајн да се урадим ко човек. (...) – Ма у регу је џо, али само још мали џајн, да не будем на џола. (155) Зџкра ми је, нећу закуниџаџи. (157) Обуку се и наџмрчу ко коџи. (158) – Јеси у фазону да се исџимамо мало до дуџре? (161)

Жаргонизми и колоквијализми из овог поља убедљиво су најбројнији (уз оне који припадају опсценом вокабулару) у дијалозима у роману. Употребом речи попут *варење*, *вуйра*, *дой*, *заролаџи*, *зикра*, *овера*, *џиркаџи*, *џанки*, *џора*, *џмркаџи* и др. ликови овог романа се идентификују као блиски наркоманском милеу, а познато је како наркоманима жаргон представља неку врсту арканског вербалног заштитног знака по коме се разликују од осталих. Лексема из овог поља односе се на робу/материју (*џугра*, *џајдо*, *џица*, *вуйра*), радње (*сролаџи*, *џиркаџи*, *џмркаџи*) или стање/ефекат (*зикра*, *џириј*) везан за наркотику. Доминација лексема из овог поља говори о свакодневици јунака романа, која се најчешће своди на покушаје да се дође до неког опијата/опиода ради конзумације, јер како главни јунак каже девојци, која упорно одбија да узме тродоне: *-Ајде, џоџиј само џар комада да ми џравиџи друџиџво. Неће џи биџи ниџиџа. / Али мени џо не џреба. / Ма видећеџи, биће џи до јаја, ајде збој мене, молим џе.*

Поред појединачних лексема, региструју се и колокације: *извуџи лајн*, *завијаџи џору*, *радиџи кокс*.

Захваљујући бројности примера у овој групи могу се уочити различити механизми настанка жаргонизама: нпр. жаргонска семантизација постојећих стандардних речи (*вариџи* – „пушити траву, марихуану”), морфо-фонетски адаптирана позајмљеница (*лајна* – „линија праха наркотику који се у том облику ушмркава”; *џириј* – „доживљавање визуелних и звучних халуцинација”), пермутација слогова и гласова (*зикра* – „криза”; *џугра* – „дрога”; *вамогу* – „дувамо”) итд.

- ❖ Жаргонизми и колоквијализми везани за одређене превозна средства и гориво

Већ неколико месеци џу сам чекао бус кад џалим у џрад, да бих избегао малџреџирање некој од локалних блејача. (7) Возио је скеџиџ у четири дисџиџлине. (7) Немаџ више дневних џеџиџаја. (19) Он сам у златари ко у самоџслузи. Накуџи се, уђе у ауџо. Неће да уџали. Осџо без чорбе. (52) Целе џроџле џодине џроџуџиџао сам и џо десет џеџиџаја са Зелењака кад сам се враџао из џрада, само да је видим како излази из неке џедесџројке. (68)

- ❖ Жаргонизми и колоквијализми за означавање ентеријера и екстеријера (микротопонимија)

Чекао сам џеџиџају на сџаници код Тржњака. (7) (...) возио се две сџанице џрема Калиџу. (7) Сџиџао сам на Зелењаку у џоноћ и који минуџи. (19) (...) и док смо џролазили џоред Обџаје, обџаниџиџа које је било ко даџе основне (...). (33) Идемо у Миџуџа (...). (21). Сџурили смо се џарком до џиџаје. (24) Био је у клоџи кад су џочели и кад је чуо да свирају, заџрчао се, џоџе се на бину и џрви скочио на сџеџи. (...) После су се у бексџеџу уџознали с бендом. (89) Ма нема џанси, морам сад да седим џаџби. (119) Било ми досадно на досеџу. (134) Можемо да изаџемо неко вече да се џроџеџамо, у неки фиџка (...). (155) Ево ме џаџби, џледам џе-ве, безвезе. (160) – Да се увалимо у неки фиџка (...). (161)

- ❖ Жаргонизми и колоквијализми везани за новчана средства
Фора је да сакупиш довољно кинџе и онда одеш код мајороџ... (10)
Одакле ти шолка кинџа? (11) Јел ћеш имаши око двестица динџи да уиџчиш
за виџак, мислили смо да свако да неку кинџу? (99) Можда си у фазону
за џејнаесџ керма. (110) Јел имаш неку џенџу? (156)

Жаргонизми и колоквијализми из претходна три поља, слично онима везаним за школство, најпре се могу објаснити језичком економијом: уочава се скраћивање речи (*бус, скеџи, џејнаџа, обџаџ*) и универбизација (*зелеџак*). Наравно, приметно је и шатровачко поигравање пермутирањем слогова (*Миџуџа←Џамиџа; на лосеџу ← на селу; фиџка ← кафиџ; керма ← марака*), као и употреба позајмљеница (*џенџа*).

- ❖ Жаргонизми и колоквијализми везани за исказивање оцене, става, осећања
Фора је да сакупиш довољно кинџе и онда одеш код мајороџ... (10)
Било ме је блам да џризнам да нисам видео џако леџендарну џиру (...). (10)
- ❖ Жаргонизми и колоквијализми везани за понашање и људске активности
Али џиџа ако одлуче да заџале на Кеџ да јуре неке рибе? (7) Брадо-
ња, сад ће једно џеџлање... (9) Имаш среће да сам џо ја, неко би џе већ
џазио. (11) Насџавио је да ме смарџа. (12) Па ниџиџа, наџао бих некоџа
да блеџи у насељу, џа би блеџали заједно. (12) Блеџим на комџу. (17) Да ли
сам ја нормалан?! Ко зна џде се смуџам! (20) Палимо неџде, видимо се
суџра, буди у Руџи. (20) А мени звучи слеџачки да џо џео дан блеџим у на-
сељу. (27) Не, браџе, џиџековали смо се, џрво у некој џамиџи... (27) Добро,
аџ сад џали! (28) Провалиџе, Кокоџка се ладно џоџиџисао као Рири... (65)
Немам џде да је сџиџриџуџем. (68) Суџра, кад сам је видео на џлаџи, у ку-
џаџем косџиму џоџиџуно сам одлеџио. (69) Гоџиџви он џебе, реко ми је.
(93) Шлиџиџа ти се. Не веруџ му ниџиџа. (93) Па суџер, џаџман да изблеџимо
на џрибинама. (133) Па браџе, јел можеш да ми уиџчиш џар комада?
(134) Знаш, браџе, овде је увек било месџо за набадање. Кад се закаче
два насеља, закаџу фаџиџ овде. (...) –Ти си се као набадао? (142) Наравно,
браџе! Али сам уџлавном џио баџине! (...) Набадао ме он још џар џуџа...
– Јеси ти набадао некоџ? (143) Можемо да дамоџе неки филм. (149)

На основу бројности примера може се закључити како је и поље везано за понашање и људске активности битно у омладинском социолекту, те су колоквијално-жаргонске лексеме фреквентније у односу на друга поља (осим оног везаног за дрогу и конзумирање таквих супстанци). Те лексеме се односе на конкретне активности које јунаци изводе (или то планирају), дакле на нешто што сами чине, у ситуацијама у којима се свакодневно налазе, па не чуди њихова бројност. Од ексцерпираних лексичких јединица истичу се оне везане за доколицу, одн. потпуно одсуство било какве (физичке или интелектуалне) радње (*блеџаџи/изблеџаџи* – према ономотопеји звука овце) и физичког сукоба/агресије (*фаџиџ, набадаџи, џоџиџи баџине*).

- ❖ Жаргонизми и колоквијализми за номиновање различитих предмета, апарата
Ма немој, а где си је итрао?– На комју... (10) Био је благо ментално рејтардиран и носио је цикере с ојромном диоитријом. (134)
- ❖ Жаргонизми и колоквијализми везани за квалификацију предмета или нечијег стања
Знао сам да се радило о некој дудој аркадној аванитури. (10) Нисам био луд да му шо иризнам. (16) Музика је била шиш. (79) Ма јок, мислиш на оне зелди сѝлавове?! Знаш браше, овај кеј је најјоивнији гео трага. (131)

У последњим двома групама налазе се малобројни примери који се односе на предмете, уређаје или служе за квалификацију: колоквијализми и жаргонизми су настали као последица гласовне редукције (*комѝ* ← *комју-иер*) или пермутовања слогова (*зелди* ← *дизел*), померања значења (*луд*).

- ❖ Непростојна, срамотна (опсцена) лексика

Опсцена лексика се односи на номинацију неких делова тела/органа, као и радњи повезаних са сексуалним и/или екскреционим пробавним активностима (уп. ШИПКА 1999: 15). Марина Вицановић (2017: 173) наводи да је „нарочито код Срба, и на нашим просторима, коришћење опсцене лексике и лингвистички, и психолошки, и социолошки, и културолошки, па и етнолошки феномен”, указујући на то да је псовка само део ширег појма – опсцених речи (Ibid., 178). Попут Д. Шипке, и она истиче да „садржај опсцених речи и израза подразумева првенствено сексуалне радње и органе, [као] и екскреционе радње и садржаје” (Вицановић 2017: 178). Као функције опсцених речи ауторка наводи да се њима исказују емоције, да се њима ослобађа напетост, да се прецизније преносе жељене поруке (Ibid., 187). Нема сумње да све оно што припада пољу опсцене лексике није аутоматски и колоквијално/жаргонско,¹⁶ али су овде издвојене оне лексеме које то свакако јесу.

- а) Опсцени садржај је именован неутралним лексемама, нпр.:

Бола ме је сисама док ме љубила. Паѝка ми се моментално укрупѝла. (49)

У непристојну тј. опсцену лексику спадају називи за делове тела који су по правилу покривени/скривени (од погледа других људи). Такви изрази могу настати метафоризацијом (примарно) неопсцених речи односно модификацијом постојећих речи. Тако нпр. у роману *Ог 13 го 18* гл. јунак за мушки полни орган користи реч *ѝаѝка*.

б) У погледу бројности доминирају непристојне речи које су употребљене тако да не денотирају конкретну опсцену (сексуалну/екскрециону) активност, него се реализују у оквиру псовачког дискурса:

¹⁶ В. рад Ј. Марковић (2017).

Е ДО КУРЦА! – њрограо се Ђојави. (11) Не озбиљно, који ће ти курац реџејке на њрећем сјрају? (14) Не сери... (14) Ко је јебе! (14) Кој ће курац у Аранђеловицу? (15) Не сери, био сам убећен. (16) У јебоше, ал си клинац. (16) Шња се дркаш, зезамо се мало. (16) Е сад бац нећу, ко те јебе, ако ти бац смеја иди на село ја шамо дркај курац на миру! (18) Кад ћеш више да умреш, маму ти јебем, да не морам више да њриим ова твоја срања! Бежи бре смраге мушави, јони се у њри курац, мари у њизду мајерину. (22) Ма неее, кој ти је курац. (22) Сисаш ми кару, Мушави! Који си ти болид, коњино! Пуши курац! Једи љовна кевина, Мушави! (25) Слушай, боли ме курац, имаш десет минута да ми створиш њри жејона. (28) Који вам је курац, шња се дереш. (29) ЦРКНИТЕ БРЕ, МАМУ ВАМ ЈЕБЕМ, УГУШИТЕ СЕ У КЕСИ, ПИЗДА ЛИ ВАМ МАТЕРИНА! (30) Ма ѡојуши кију... друћу Тију! (31) Поломићу те ко ѡичку шњо дувац лејак, мајмуне! (32) Ди си наркомане, немам лејак, али можеш мало да ми ѡодувац курац! (34) ПИЧКЕТИНО СМРДЉИВА (...) (34) Пусиши ме бре више, кој вам је курац, шња хоћеш од мене? (34) (...) Маму ти јебем... (38) ДЕ СТЕ ЗЕМУНЦИ БРЕ, ЈЕБО ВАС КУРАЦ! (38) Ђути ке... кењај! (37) Јебем ти нову љодину и све то срање! (37) Па ајде бре, маму ти јебем, шња је бре ово нишња не ради, ручка је жив курац. () Ко ја јебе, љовно мало! (57) У јебоше! И шња сад (...)? (57) ЈЕБО. БОТЕ ДВА БИГ МЕКА! (60) Црни, је...јебеш ми ма...ма...ѡер (...). (61) То је неки Рус ваљда, јебем ли ја... (66) Једи љовна бре менијолу, где се ѡмерио! (67) Гошово, коначно више у ѡичку мајерину. Ти? – (...) јебѡа, али ћу у авѡусту, боли ме курац. (72) Јебѡа, исѡоклаћали ми ојене. (73) Па добро, боли тебе курац (...). (73) Где си бре човече, иди у курац! (91) Јебем вам мајку свима, мајку вам јебем усѡацку... маму вам јебем (...) јао шња сје ми урадили, ѡичке једне, мајку ли вам јебем да вам јебем... (107) Е, немој да ми кењаш (...). (129) Не сери више, шњаш се шамо ѡола дана (...). (130) Не сери бајшице, нећо шња ћемо ми? (131) Немој да ми сереш! (141) Е, немој још и ти да ме дркаш, довољно су ме сморили на ѡајби. (142)

в) врло често је опсцена лексика употребљена како би се денотирала некаква неопсцена радња или понашање и расположење појединца:

Лени? Шња си ти, дерје?! Ауууу, не да си најебо! (...) Јебаће ти мајер. (57) (...) али једном ме усрало (...). (61) Бац жешиће срање у Сѡлију, а? (65) Наравно, ниједном је нисам дочекао, ја сам ѡцао кући сав сјебан. (68) Прво ми је ишла на курац с њеним беѡградским ѡренемањем. (69) А ја сам се сјебо (...). (72) Ја више волим ХаЦе бендове који најућу мѡшалу, који ти јебу кеву ѡосле ѡрвој рифа. (90) Увек се нешњо усерем кад сам у ѡрилици. Невићена је риба! (96) Нису ми ѡуно кењали. (...) Кайирам да сам суѡра најебо, кад стварно скайирају да сам избачен. (119)

г) опсцена лексика употребљена је и да денотира сексуалне и екскреционе радње и (полне) органе:

Јеси карао некад? (...) Јеси се жвалавио са рибом? (12) Наркомани, карају се у буљу за друћу (32). Кад би се скоцкала, кад би мало надркала

сисе, показала ноће, била би суџер за карање. (33) Јел знаш који је нови израз за дркање кише? (36) Дрко је курац на часу француској. Не се...сери. (36) Сео у задњу клуџу и дрко. Францускиња је ојасна џичка, џлавуца. И ја сам ја редовно дрко на њу. (36) (...) одвалио би је од курца! (36) Сео је у џрву клуџу, сџавио ојледало на џаџику и џледао јој у џичку. (36)

Ти...џи би је одвалио од ку...курца!? Пи...џичку ниси ви...видо ни на филму, балави. (37) Можда џојебеш неџио. (40) Ма џде ћеш џи неџио да џојебеш, још џи висе слине. (41) (...) Црни, бу...буљу би џи дао сам је је...један џриз. (61) Добро бре, јебеш ли џи неџио у џој џвојој школи? (68) И јел си је карао? (...) Ваџала ме за кишу, а ја сам јој џрабио сисе. (69) И боље џио је ниси карао. Јебање џоквари однос са рибом, ако је волиш. (...) После карања, џо више није било џо. (69) Ја Цану одма јебем у буљу. Прво је неџио кењкала, а сад сваки џуџ кад се карамо џада чмар. (94) – Јел џи џуџи, ова моја сиса ко блесава. (...) Неџо, јел јој џуџиџи дује? (94) Јел џроваљујеш да је највећи бедак кад не искењаш одма све, неџо исереш један део, џа онда чекаш на џољи, наџињеш се ко коњ да изађу неки брабоњци... (99) Биђу задовољнији кад ми ја џоџуџиш! (122) – Оћеш да ме јебеш, оћеш да ме јебеш! (122) (...) џиџ извлачи лајн, а две неџије не џичке му џижу кару... (131) Па џиџа, џа и ја да сам неки кримос само бих блејао џо хоџелима, карао курве, радио кокс (...). (135) Ојеш нисам моџао да џорам. (151)

д) опсцена лексика употребљена је и за квалификовање и интензификовање:

Уђемо ми у дискоџеку, а музика срање. (84) То су срање бендови. (90) – Па како је било? – Било је до јаја. (92) Ма видећеш, биће џи до јаја (...). (138) Умело је да буде зајебано до јаја. (142)

Показује се да су најбројније колоквијално-жаргонска лексичке јединце у роману оне опсценог карактера. Избором овакве лексике предочава се грубост/огрубелост тинејџера у понашању и интеракцији, као и идиомска униформност. Ово прво је видљиво у оквиру примера (б) скупине, који илуструју псовачки дискурс, где се најчешће јављају речи и синтагме попут јебаџи, курац, џичка маџерина..., док је ова друга карактеристика – униформност – видљива у групи примера (в), где би се могле идентификовати различите радње, али су сведене најчешће на два глагола: јебаџи и сраџи, а од овакве језичке слике не одударују много примери ни у скупини (г), па и (д), где се за квалификовање и интензификовање варирају реч и конструкција срање и до јаја.

3. закључак. Омладински социолект, у стилизованом наративном остварењу, доминира у комуникацији међу ликовима (омладином) у роману. Писац помоћу њега исповеда одређено осећање света актуално за доба приповести, што никако не значи да је данас дезактуализовано. Млади употребљавају свој супкултурни, неформални идиом како би се разликовали од других и

на тај начин омеђили сопствено окружење и приступ социјалној групи, те ограничили разумевање садржаја порука које размењују.

На основу анализираних примера у роману *Og 13 go 18* уочава се да млади протагонисти у овом прозном делу (почињу да) користе колоквијално-жаргонску лексику како би били прихваћени међу својим вршњацима, будући да увек постоји страх од подсмеха (или одбацивања са стране) осталих чланова генерацијске групе (уколико изостане приклањање већини). Њихов начин комуникације је прожет, тачније „натопљен” некњижевном (разговорно-жаргонском) лексиком – управо ради опонирања и разликовања од говорног обрасца одраслих, док тај формални (стандардни) облик комуникације и бирана лексика постоје само у траговима у роману, ограничени на неколико говорних ситуација, тј. наративних епизода. Главни јунак овог романа је имао своје идоле у вршњацима (и онима нешто старијима), па желећи да постане члан њихове групе покушава да им буде што сличнији у начину изражавања (дакако и у понашању, те отуд почиње користити, дружећи се са њима, различите психоактивне супстанце), што доводи до тога да у језик уноси бројне колоквијализме и жаргонизме, јер да би се неко идентификовао као члан једне групе потребно је да буде „социолингвистички акултурализован”, тј. да се у конверзацији користи одговарајућим маркерским речима и изразима. Најизразитије се употреба такве лексике примећује у пољу везаном за номинацију особа (посебно негативно конотирана/вулгарна кад је реч о женама) и у случају тематског поља везаног за дрогу. Напоследку, иако не само тематски него и функционално издвојена, јавља се и веома бројна опсцена лексика. Како је другде истакнуто (Степанов 2019), Рашић, одн. његови јунаци сагледавају ствари на витгенштајнов(ски) начин: тако границе „нашег”, тј. омладинског (колоквијално-жаргонског) језика бивају уједно и границама (нашег) света. Тај колоквијално-жаргонски вернакулар постаје конструктиван за текстуални свет у којем су изразито фокусирана значења и ставови које заступају тинејџери: ништа ван тог језика и света није толико важно, тј. оно што је с оне стране тог социолекта – језик родитеља/школе/одраслих – за јунака романа (и његове вршњаке) бива тек као фон спрам којег се рађа и којем опонира маргинализована омладина живећи у свом свету и са својим говором.

ИЗВОР И ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- Вицановић, Марина. Функције опсцених речи и израза у српској култури. *Опсцена лексика у српском језику*. Марковић, Ј. (прир.). Ниш, Филозофски факултет, 2017, 173–206.
- Драгићевевић, Рајна. *Српска лексика у прошлости и данас*. Нови Сад: Матица српска, 2018.

- МАРКОВИЋ, Јордана. Статус опцене лексике у жаргону. *Ойсцена лексика у српском језику*. Марковић, Ј. (прир.). Ниш, Филозофски факултет, 2017, 61–74.
- РАШИЋ, Александар. *Од 13 до 18: лектира за основну школу*. Београд: ЛОМ, 2016.
- РИСТИЋ, Стана. *Раслојеност лексике српског језика и лексичка норма*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2006.
- ТОШОВИЋ, Бранко. Стилизација. *Књижевна историја* XII/45 (1979): 91–127.
- ТОШОВИЋ, Бранко. *Функционални ситлови*. Београд: Београдска књига, 2002.
- ШИПКА, Данко. *Ойсцене речи у српском језику*. Нови Сад: Прометеј, 1999.

*

- BOXER, Diana. *Applying Sociolinguistics: Domains of Face-to-Face Interaction*. Amsterdam: John Benjamins, 2002.
- BUGARSKI, Ranko. *Žargon*. Београд: Библиотека XX век, 2006.
- EMMISON, Michael. On the analyzability of conversational fabrication: A conceptual inquiry and single case example. *Australian Review of Applied Linguistics* 16 (1993): 83–108.
- FLAKER, Aleksandar. *Proza u trapericama*. Zagreb: Liber, 1983.
- ГАИТЕТ, Pascale. *Political Stylistics: Popular Language as Literary Artifact*. London: Routledge, 1992.
- КАТНИЋ БАКАРСИЋ, Marina. *Stilistika*. Sarajevo: Ljiljan, 2007.
- КЛИКОВАЦ, Duška. *Jezik i moć*. Београд: XX век, 2008.
- КОЛАНОВИЋ, Маша. Dosezi i granice simboličkog otpora: „Proza u trapericama” u kontekstu jugoslavenskog socijalizma. *Poznańskie Studia Slawistyczne* 6 (2014): 129–143.
- LLAMAS, Carmen. *The Routledge Companion to Sociolinguistics*. Age, Llamas, C.; Mullany, L.; Stockwell, P. (eds.) New York – London: Routledge. 2007: 69–76.
- МАРЧЕТИЋ, Aleksandra. *Figure pripovedanja*. Београд: Народна књига, 2004.
- РАДОВАНОВИЋ, Milorad. *Sociolingvistika*. Sremski Karlovci – Novi Sad: IKZS, 2003.
- САВИЋ, Svenka, Vesna POLOVINA. *Razgovorni srpskohrvatski jezik*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 1989.
- СТЕПАНОВ, Strahinja. Razgovorna stilizacija u romanu Aleksandra Rašića *Od 13 do 18*. *Anzeiger für slavische Philologie XLVI* (2019): 219–233.
- SCHMID, Wolf. *Narratology: An Introduction*. Berlin – New York: Walter de Gruyter GmbH & Co, 2010.
- SCHEGLOFF, Emanuel. Goffman and the analysis of conversation. *Erving Goffman: Exploring the Interaction Order*. Drew, P.; Wotton, A. (eds.). Oxford: Polity Press, 1988, 89–135.

Strahinja R. Stepanov

COLLOQUIAL AND SLANG WORDS IN ALEKSANDAR RAŠIĆ'S NOVEL
FROM 13 TO 18: READING FOR SCHOOL

Summary

The object of the current investigation in this paper are colloquial and slang words in Aleksandar Rašić's novel *From 13 To 18: Reading for School*. Given the novel's subject matter – growing up of the main protagonist (from his 13th birthday till he is 18) during turbulent and violent years of the country's breakup (late 80s and early 90s of 20th century) – the author deploys youth (substandard) vernacular when representing discourse between young, teenage protagonists. Jargonization, realized not only in dialogical but also in non-dialogical (diegetic) sequences of the novel, affects solely youth characters. This paper is organized in three parts: first part will briefly outline the narrative characteristics of the novel, second part will present the extracted examples of colloquial and slang lexemes, and their classification and analysis based on the meaning and derivation, while third part will provide conclusions regarding the analyzed vocabulary.

Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за српски језик и лингвистику
Др Зорана Ђинђића 2, 21 000 Нови Сад
strahinja.stepanov@ff.uns.ac.rs